

ЗАКОН

О ПОВРАЋАЈУ ИМОВИНЕ И ОБЕШТЕЋЕЊУ

Глава прва

ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1.

(1) Овим законом уређују се услови, начин и поступак враћања имовине која је на територији Републике Србије подржављена одузимањем од бивших власника - физичких и правних лица, без правичне накнаде, применом прописа о аграрној реформи, конфискацији, секвестрацији, национализацији и експропријацији као и свим другим актима којима је извршено подржављење, у периоду од 1945. г., и пренесена у општенародну, државну, друштвену или задружну својину, као и имовине која је конфискована на основу расистичких прописа, радњи и аката окупаторске власти после 6. априла 1941. године (јединствено названа, одузета имовина).

(2) Одузета па подржављена имовина се, у смислу овог закона, враћа *ин натура*, у стању у каквом јесте. У случајевима где је враћање имовине, према одредбама овог закона, искључено или немогуће, обвезник враћања, односно Република Србија, обавезан је да обештети бившег власника, у једном или више следећих облика обештећења, по редоследу приоритета:

1) Другом непокретном имовином у државном власништву исте врсте и једнаке тржишне вредности;

2) Другом непокретном имовином у државном власништву друге врсте и једнаке тржишне вредности;

3) Акцијама из Акцијског фонда Републике Србије или акцијама привредних друштава у којима је држава власник или сувласник, у вредности једнакој тржишној вредности имовине;

4) Државним обвезницама Републике Србије у једнакој тржишној вредности;

5) Новцем, у изузетним случајевима.

Члан 2.

Поједини изрази употребљени у овом закону имају следеће значење:

1) Под изразом **имовина** сматрају се ствари, непокретне и покретне и права.

2) Под изразом **прописи о одузимању имовине** подразумевају се нарочито следећи прописи:

1. Одлука АВНОЈ-а о прелазу у државну својину непријатељске имовине, о државној управи над имовином неприсутних лица и о секвестру над имовином коју су окупаторске власти присилно отуђиле ("Службени лист ДФЈ", бр. 2/1945);

2. Закон о аграрној реформи и колонизацији ("Службени лист ДФЈ", бр.64/1945, "Службени лист ФНРЈ", бр. 24/1946, 101/1947, 105/1948, 21/1956, 55/1957, 10/1965);

3. Закон о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији ("Службени гласник НРС", бр. 39/1945, 4/1946);
4. Закон о аграрној реформи и унутрашњој колонизацији ("Службени гласник НРС", бр. 5/1948, 1/1949 и 34/1956);
5. Одлука о установи суда за судење злочина и преступа против српске националне части ("Службени гласник НРС", бр.1/1945);
6. Одлука о суду за суђење злочина и преступа против српске националне части ("Службени гласник НРС", бр.3/1945);
7. Закон о сузбијању недопуштене шпекулације и привредне саботаже ("Службени лист ДФЈ", бр. 26/1945);
8. Закон о забрани изазивања националне, расне (племенске) и верске мржње и раздора ("Службени лист ДФЈ", бр. 36/1945);
9. Закон о заштити и управљању народном имовином ("Службени лист ДФЈ", бр. 36/1945);
10. Закон о конфискацији имовине и о извршењу конфискације ("Службени лист ДФЈ", бр. 40/1945);
11. Закон о потврди и изменама и допунама Закона о конфискацији имовине и о извршењу конфискације ("Службени лист ФНРЈ", бр. 61/1946, 74/1946);
12. Закон о одузимању ратне добити стечене за време непријатељске окупације ("Службени лист ДФЈ", бр. 36/1945);
13. Закон о потврди и изменама и допунама Закона о одузимању ратне добити стечене за време непријатељске окупације ("Службени лист ФНРЈ", бр. 52/1946);
14. Закон о држављанству ("Службени лист ДФЈ", бр. 64/1945, "Службени лист ФНРЈ", бр. 105/1948);
15. Закон о одузимању држављанства официрима и подофицирима бивше југословенске војске, који неће да се врате у отаџбину и припадницима војних формација који су служили окупатору и одбегли у иностранство ("Службени лист ДФЈ", бр. 64/1945 и "Службени лист ФНРЈ", бр. 86/1946);
16. Закон о кривичним делима против народа и државе ("Службени лист ДФЈ", бр. 66/1945 и "Службени лист ФНРЈ", бр. 59/1946, 86/1946);
17. Закон о сузбијању недопуштене трговине, недопуштене шпекулације и привредне саботаже ("Службени лист ФНРЈ", бр. 56/1946, 74/1946);
18. Закон о прелазу у државну својину непријатељске имовине и о секвестрацији над имовином одсутних лица ("Службени лист ФНРЈ", бр. 63/1946, 74/1946);
19. Закон о поступању са имовином коју су сопственици морали напустити у току окупације и имовином која им је одузета од стране окупатора и његових помагача ("Службени лист ФНРЈ", бр. 36/1945);
20. Закон о потврди и изменама Закона о поступању са имовином коју су сопственици морали напустити у току окупације и имовином која им је одузета од стране окупатора и његових помагача ("Службени лист ФНРЈ", бр. 64/1946);
21. Закон о заштити општенародне имовине и имовине под управом државе ("Службени лист ФНРЈ", бр. 86/1946);

22. Закон о национализацији приватних привредних предузећа ("Службени лист ФНРЈ", бр. 98/1946, 35/1948);

23. Уредба о арондацији земљишта пољопривредних добара ("Службени лист ФНРЈ", бр. 99/1946), ако корисници права нису добили одговарајуће друго земљиште;

24. Одлука НКОЈ о привременој забрани враћања колониста у њихова ранија места живљења ("Службени лист ДФЈ", бр. 13/1945);

25. Закон о поступању са напуштеном земљом колониста у АКМО ("Службени лист НРС", бр. 9/1947);

26. Закон о ревизији додељивања земље колонистима и аграрним интересентима у АКМО ("Службени лист ФНРЈ", бр. 89/1946);

27. Закон о ликвидацији аграрне реформе вршене до 6. априла 1941. године на великим поседима у Аутономној Покрајини Војводини ("Службени гласник НРС", бр. 9/47, 58/54 и "Службени гласник РС", бр. 82/92)

28. Основни закон о експропријацији ("Службени лист ФНРЈ", 28/1947), ако корисници права на име накнаде нису добили другу непокретност;

29. Основни закон о поступању са експроприсаним и конфискованим шумским поседима ("Службени лист ФНРЈ", 61/1946);

30. Кривични законик ("Службени лист ФНРЈ", бр. 13/1951);

31. Закон о извршењу казни, мера безбедности и васпитно-поправних мера ("Службени лист ФНРЈ", бр. 47/1951);

32. Уредба о имовинским односима и реорганизацији сељачке радне задруге, ("Службени лист ФНРЈ", бр. 14/1953), ако корисници права нису добили одговарајуће друго земљиште;

33. Закон о пољопривредном земљишном фонду општенародне имовине и о додељивању земље пољопривредним организацијама ("Службени лист ФНРЈ", бр. 22/1953);

34. Закон о национализацији најамних зграда грађевинског земљишта ("Службени лист ФНРЈ", бр. 52/1958);

35. Основни закон о искоришћавању пољопривредног земљишта ("Службени лист ФНРЈ", бр. 43/1959 и 53/1962, као и "Службени лист ФНРЈ", 10/1965, 25/1965 - пречишћен текст, 12/1967 и 14/1970), ако корисници права нису добили одговарајуће друго земљиште.

36. Закон о одређивању грађевинског земљишта у градовима и насељима градског карактера ("Сл. лист СФРЈ" бр. 32/68)

37. Закон о откупу приватних апотека ("Сл.лист ФНРЈ" бр.50/1949).

38. Закон о удружењима, зборовима и другим јавним скуповима са изменама и допунама ("Сл.лист ФНРЈ" бр.65/45, 29/479).

39. Закон о привреди и изменама и допунама Закона о уређењу и деловању кредитног система ("Сл.лист ФНРЈ" бр.68/1946).

40. Уредба о ревизији дозвола за рад и ликвидацију приватних кредитних предузећа ("Сл.лист ФНРЈ" бр.51/1946)

41. Правилник о поступку ликвидације приватних кредитних предузећа ("Сл.лист ФНРЈ" бр.57/1946).

3) Под изразом **подржављена имовина** подразумева се приватна имовина из става 1. овог члана без обзира на то да ли је та имовина актом о подржављењу прешла у општенародну, државну, друштвену или задружну својину.

4) Под изразом **акт о подржављењу** подразумевају се правни акти који су имали непосредно дејство, као што су прописи, пресуде, одлуке, решења, други правни акти као и материјалне радње државних органа путем којих је приватна имовина подржављена.

5) Под изразом **народни ослободилачки одбори** подразумевају се судови, органи управе, комисије и народни одбори и њима сродни органи који су на основу прописа о одузимању имовине били овлашћени за доношење аката о подржављењу.

6) Под изразом **бивши власници** подразумевају се физичка и правна лица која су била власници имовине одузете применом прописа о одузимању имовине, као и њихови правни следбеници (универзални сукцесори), који полажу право на повраћај имовине, односно на новчано обештећење по овом закону.

7) Под изразом **обвезници враћања** подразумевају се држава, предузећа и друга правна лица, као и физичка лица у чијој се имовини налазе ствари које се на основу овог закона враћају бившим власницима, односно која су обавезна по овом закону на повраћај имовине или обештећење.

8) Под изразом **повраћај имовине *ин натура*** подразумева се и увођење у посед под условима превиђеним овим законом.

Члан 3.

(1) Право повраћаја имовине, односно обештећења имају физичка и правна лица којима је имовина одузета на основу прописа о одузимању имовине, наведених у члану 2. тачка 2. овог закона, као и она физичка лица којима је имовина подржављена без накнаде на основу другог прописа донетог до ступања на снагу Устава СФРЈ из 1963. године.

(2) То право имају и она физичка лица којима је пресудом, одлуком или другим актом државног органа, односно актима и радњама појединаца приликом извршавања овлашћења државног органа, била одузета имовина на основу ништавог правног посла, без правног основа, или злоупотребом права или политичке моћи.

Члан 4.

(1) На решавање питања која су предмет овог закона сходно ће се применити одредбе закона којима су уређени својинскоправни, облигациони и други имовински односи, ако нису у супротности са овим законом.

(2) У поступцима за остваривање права по овом закону примењује се Закон о општем управном поступку, ако овим законом није друкчије одређено.

Члан 5.

Стицање непокретности, друге имовине и имовинских права, односно новчане накнаде по овом закону, не подлеже плаћању пореза.

Глава друга

НОСИОЦИ ПРАВА И ОБАВЕЗА

1. Бивши власници (корисници права)

Члан 6.

(1) Право повраћаја имовине, односно обештећења, по одредбама овог закона имају бивши власници, или њихови наследници, који су лишени своје имовине применом прописа и аката из чл. 2. и 3. овог закона, а који на дан доношења овог закона имају држављанство Републике Србије.

(2) То право имају и страни држављани у складу са међудржавним споразумима.

(3) Услови из ст. 1. и 2. овог члана не односе се на бивше југословенске држављане којима је имовина одузета услед преласка у страну држављанство.

Члан 7.

Право повраћаја имовине, односно обештећења у смислу овог закона, немају бивши власници који су добили накнаду или су имали право да добију накнаду за одузету имовину, од иностране државе, ако овим законом није другојачије одређено.

Члан 8.

(1) Правна лица којима је имовина подржављена на основу прописа из члана 2. став 2. овог закона имају право на повраћај имовине, односно обештећења само ако је то овим законом изричито одређено.

(2) Право повраћаја имовине капиталских и личних друштава имају акционари односно уделничари, као и ортаци, који су физичка лица.

(3) Право повраћаја имовине, односно право на обештећење по овом закону, припада и задужбинама, спомен заоставштинама, вакуфима и другим непрофитним правним лицима.

Члан 9.

(1) Ако је бивши власник који има право на повраћај имовине, односно на обештећење, умро или је проглашен умрлим, права из овог закона прелазе на његове правне следбенике.

(2) Право наслеђивања оцењује се на основу одредаба Закона о наслеђивању Републике Србије, ако овим законом није другојачије одређено.

(3) Ако су наследници већ утврђени на основу страног права, у погледу овог питања примениће се то страно право.

(4) Изузетно од одребе става 3. овога члана у погледу наслеђивања непокретности које се налазе на територији Републике Србије примењује се право Републике Србије.

2. Обвезници враћања

Члан 10.

(1) Обвезник враћања непокретности је држава или друго правно лице које је у моменту ступања на снагу овог закона власник или носилац права

коришћења или располагања или било ког другог права из друштвене својине на тој непокретности.

(2) Обвезник враћања покретних ствари и имовинских права је држава или друго правно лице у чијој се имовини затекну те ствари и права у моменту ступања на снагу овог закона.

(3) Обвезници враћања подржављених предузећа, односно других привредних субјеката или за успостављање удела на њиховој имовини јесу предузећа, односно друга правна лица у чијој се имовини налазе средства, односно имовина подржављених предузећа или других привредних субјеката.

(4) Правно лице које је обвезник враћања ствари по одредбама ст. 1-3. Овог члана има право на накнаду њене вредности од Републике Србије, ако је право на ту ствар стекло пуноважним теретним правним послом, или на основу прописа о аграрној реформи и њој сродних прописа. За престанак права коришћења, накнада не постоји.

(5) Обвезник накнаде у акцијама којима располаже Република Србија јесте Акцијски фонд Републике Србије.

(6) Обвезник накнаде у обвезницама и у новцу је Република Србија.

Члан 11.

(1) Обвезници враћања имовине и исплате обештећења, по овом закону, нису физичка лица која су путем законитог теретног или бестеретног стицања постала власници имовине која је била одузета од бивших власника применом прописа и аката из чл. 2. и 3. овог закона.

(2) Сматраће се обвезницима враћања они држаоци ствари и права из става 1. овог члана који су прибавили исте без правног основа или ако их држе по основу најма, закупа или другог томе сродног односа.

Глава трећа

ПРЕДМЕТ ВРАЋАЊА И ОБЕШТЕЋЕЊА

Члан 12.

На основу овог закона предмет враћања, односно обештећења је нарочито следећа имовина:

пољопривредно земљиште, шуме и шумско земљиште,
грађевинско земљиште,
стамбене и пословне зграде, односно идеални делови таквих зграда,
станови и пословне просторије, предузећа, удружења и фондови,
интелектуална својина,
покретне ствари,
хартије од вредности,
новчана средства

Глава четврта ОБЛИЦИ ВРАЋАЊА ИМОВИНЕ

I. Враћање у натуралном облику

Члан 13.

1) Повраћај имовине врши се враћањем бившем власнику права својине и државине на истој имовини која му је била одузета.

2) Ако се имовина не може вратити у целини, могуће је делимично враћање с тим да се разлику у тржишној вредности обештети према начелу из члан 1 став 2.

(3) Не може се вратити имовина на којој постоји право својине физичких лица, већ бивши власник у том случају има право на тржишно обештећење, по обиму и квалитету, према начелу из члан 1. став 2.

(4) Имовина правних лица у мешовитој својини може се вратити само у виду удела на правном лицу до висине удела државне имовине.

1. Враћање покретности

Члан 14.

(1) Предмет враћања су покретности културне, уметничке или историјске вредности, као и покретности веће вредности, предмети или групе предмета за личну употребу бившег власника као и предмети који су бившим власницима или њиховим правним следбеницима посебно драги.

(2) Покретности које су по прописима о заштити природних и културних добара предмети културне и природне баштине, враћају се у својину и државину само ако нису саставни део збирки јавних музеја, галерија и других сродних културних установа.

(3) На покретностима које су саставни део збирки из става 2. овог цлана враћа се право својине али не и државине. На захтев бившег власника, његово право својине на таквој покретности могуће је тржишно обештетити према начелу из члана 1. став 2. овог Закона.

2. Враћање непокретности Члан 15.

(1) Пољопривредно земљиште, шуме, грађевинско и шумско земљиште, стамбене и пословне зграде, односно идеални делови таквих зграда, станови и пословне просторије, враћају се под условима прописаним у овом закону.

(2) Непокретности које су по прописима о заштити природне и културне баштине проглашене за културне споменике или природне знаменитости такође се враћају под условима предвиђеним овим законом.

(3) Помоћне и њима сличне просторије, као и нуспросторије које су подржављене заједно са главном ствари, деле судбину те ствари.

Члан 16.

(1) Непокретност се не може вратити у следећим случајевима:

1) Ако служи за обављање делатности из области здравства, културе, васпитања и образовања, а враћањем би се битно смањила могућност за обављање тих делатности јер се не може заменити другом непокретности;

2) Ако је неодвојиви саставни део мреже, објеката, уређаја или других средстава јавних предузећа из области енергетике, комуналне делатности, саобраћаја и веза ако су по закону изузети од приватизације;

3) Ако је изузета из правног промета, односно ако се на њој не може стећи право приватне својине,

4) у другим случајевима утврђеним законом.

(2) Бивши власник непокретности из става 1. овог члана има право на тржишну накнаду, по обиму и квалитету, према начелу из чл. 1 ст. 2.

Члан 17.

(1) Непокретност се враћа бившем власнику у својину, али се не може вратити у посед, ако би њеним повраћајем била битно нарушена технолошка функционалност система у коме се налази.

(2) Разлози из става 1. овог члана не узимају се у обзир ако је непокретност у средствима обвезника враћања без правног основа или ако ју је обвезник дао у најам, закуп или други томе сродан однос за обављање делатности која није повезана са његовом делатношћу.

(3) Изузето од одредбе става 1. овог члана, сматра се, не постоји сметња за враћање непокретности у својину и државину ако се бивши власник обавезе да ће обезбедити улагања или друге потребне услове за рационалније и економски успешније коришћење предметне непокретности.

Члан 18.

(1) Обвезник враћања и даље има право да као купац користи непокретност из члана 17. став 1. овог члана за своју делатност, али само за период који је неопходан за прилагођавање његовог пословања измењеним условима и то не дуже од једне године од дана коначности решења о повраћају имовине, ако се бивши власник и носилац обавезе друкције не споразумеју.

(2) Закупни однос бивши власник и обвезник враћања уређују уговором у писменом облику.

(3) По истеку закупа бивши власник улази у посед непокретности која му је враћена.

Члан 19.

(1) Повраћај ствари у смислу одредаба ове главе закона не утиче на закупне и њима сродне односе који су били успостављени правним пословима уз накнаду, ако правним послом или законом није другојачије утврђено.

(2) Изузето из одредбе става 1. овог члана, закупни и њима сродни односи чије је трајање утврђено, односно договорено за период дужи од три године, трају највише три године од дана коначности решења о враћању имовине, осим ако се корисник права и купац другојачије не споразумеју.

(3) У случајевима из ст. 2. овог члана бивши власник може одбити повраћај ствари у ком случају му припада тржишна накнада, према начелу из члана. 1 став. 2.

Члан 20.

(1) Непокретност чија вредност након подржављења није битно порасла, враћа се, под условима утврђеним у овом закону, без обрачуна разлике у вредности.

(2) Ако је вредност непокретност услед нових улагања битно порасла, бивши власник има право избора:

- враћање непокретности, под условом да за разлику у вредности плати тржишну накнаду, или
- успоставу својински удео на непокретности до висине првобитне вредности непокретности, или
- исплату тржишне накнаде за предметну непокретност, према начелу из чл. 1 ст. 2.

(3) Рок плаћања накнаде из треће алинеје става 2. овог члана, који не може бити дужи од 5 година, и други услови плаћања утврђују се решењем којим се враћа имовина.

(4) Непокретност чија је вредност након подржављења битно смањена, враћа се кориснику права, уз доплату тржишне накнаде до пуне вредности, према начелу из члан 1 став 2.

Члан 21.

(1) Бившем власнику враћа се право својине и државине на пољопривредном земљишту, шумама и шумском земљишту.

(2) Бившем власнику враћа се право својине и државине на трајним објектима који су били изграђени на том земљишту, у време одузимања, уколико још постоје.

(3) Ако је потраживано пољопривредно земљиште стекао накнадни савесни стицалац или он на истом земљишту има трајне засаде у роду или трајне инфраструктурне инвестиције (системе за наводњавање, погоне за прераду пољопривредних производа и слично), бивши власник се обештећује заменом за својину и државину над другим пољопривредним земљиштем сличне површине, квалитета, бонитета и локације, у истој тржишној вредности, а из фонда пољопривредног земљишта у државној својини. Алтернативно, на захтев, бивши власник има право на тржишно обештећење за земљиште које му се не може вратити, према начелу из члана 1. став 2.

(4) Бивши власник коме су враћене или замењене непокретности из ст. 1.-3. овог члана, на више различитих катастарских парцела, може да покрене поступак комасације (укрупњавања) поседа код локалне самоуправе, у складу са посебним законом, у циљу рационалнијег коришћења враћеног земљишта.

(5) Физичка и правна лица која на дан ступања на снагу овог закона имају право закупа (коришћења) пољопривредног земљишта у државној својини, то право закупа губе истеком рока закупа. Право својине над враћеним пољопривредним земљиштем бивши власник стиче даном коначности решења о враћању имовине а државину над истом стиче истеком рока претходног закупа.

(6) Земљиште дато у закуп у смислу Закона о пољопривредном земљишту на рок до три године, остаје у државини закупца до истека рока закупа. Ако је земљиште дато у закуп на рок дужи од три године, сматраће се да је уговор о закупу закључен на највише 3 године.

(7) Даном ступања на снагу овог закона, пољопривредно земљиште које је пријављено и евидентирано у Бази података пријављене одузете имовину код надлежног републичког органа, не може се давати у закуп дужи од једне године или до дана коначности решења о враћању предметног пољопривредног земљишта.

Члан 22.

(1) Стамбене зграде, односно станови на којима не постоји закупни или томе сродан однос, враћају се бившем власнику у својину и државину.

(2) Стамбене зграде, односно станови на којима постоји закупни или томе сродан однос, враћају се успостављањем права својине на тим непокретностима.

(3) На права и обавезе између бившег власника као закуподавца непокретности из става 2. овог члана и закупца ових непокретности примењују се одредбе Закона о становању.

(4) Стамбене зграде, односно станови који су подржављени и на којима постоји право својине других физичких лица савесних стицаоца, не враћају се бившим власницима у својину и државину. За такву имовину бившим власницима се исплаћује тржишна надокнада према начелу из члана 1. став 2.

(4) Пословне зграде и пословне просторије на којима не постоји закупни или томе сродни однос, враћају се бившем власнику у својину и државину.

(5) Пословне зграде и пословне просторије на којима постоји закупни или томе сродни однос, враћају се бившем власнику у својину а у државину по истеку највише годину дана од дана коначности решења о повраћају имовине, ако се бивши власник и купац другојачије не споразумеју.

Члан 23.

(1) На изграђеном и неизграђеном подржављеном грађевинском и градском грађевинском земљишту, ступањем на снагу овог закона успоставља се право својине у корист бившег власника или његовог правног следбеника.

(2) Изузетно, грађевинско земљиште у јавној својини које служи за јавну употребу (улице, паркови, путеви, тротоари) остаје у својини Републике Србије до доношења прописа о јавној својини.

(3) Подржављено грађевинско и градско грађевинско земљиште које је правним и физичким лицима додељено ради изградње у складу са законом или предато ради привођења намени у складу са планским актом, у својини је бившег власника односно његовог законског наследника, а акти којима су ове доделе извршене, престају да важе даном ступања на снагу овог закона.

(4) Изузето од одредбе става 1. овог члана на изграђеном или неизграђеном грађевинском земљишту у државној својини, право својине стиче садашњи корисник, уколико је коришћење стекао од бившег власника, односно његовог законског наследника, као и лице које је ово право коришћења стекло у складу са чл. 84 Закона о планирању и изградњи („Сл. Гласник РС“ бр. 47/03, 34/06).

(5) У случају када се грађевинско земљиште не враћа, бивши власник односно правни следбеник има право на другу имовину или накнаду у складу и по редоследу утврђеном у члану 1. тачка 2, овог закона.

Члан 24.

(1) Даном ступања на снагу овог Закона, између лица које грађевинско и градско грађевинско земљиште користи по основу закупа или по основу права својине на објекту или посебном делу објекта и власника земљишта, успоставља се закупни однос.

(2) Закупац или сузакупац на катастарској парцели на којој се налази његов објекат или посебни део објекта, плаћа закупнину власнику, у износу који утврђује надлежни орган локалне самоуправе.

(3) Десет година после дана ступања на снагу овог закона, сви уговори о закупу земљишта који нису закључени непосредно између власника и закупца земљишта, усагласиће се са тржишним условима, а ако се споразум не постигне у року од 3 месеца од истека рока, свака страна има право да захтева да суд у ванпарничном поступку одреди закупнину земљишта по тржишним условима.

(4) Уговор о дугорочном закупу остаје на снази, а нови власник земљишта, даном ступања на снагу овог закона ступа на место закуподавца из уговора о дугорочном закупу, и тиме стиче сва уговорна права и обавезе. Власнику земљишта припада сразмерни део унапред наплаћене укупне накнаде (закупнине и др.) коју је бивши закуподавац примио за то земљиште рачунајући од момента стицања својине, уз обавезу бившег закуподавца да ту накнаду исплати бившем власнику, у једнаким ратама најкасније у року од 3 године.

Члан 25.

(1) Јединица локалне самоуправе, општим актом скупштине општине, одређује висину закупнине у складу са посебним законом којим је регулисано планирање и изградња.

(2) Износ закупнине за грађевинско земљиште, исте зонске локације, који одређује локална самоуправа, мора бити исти за све власнике, без обзира на врсту титулара својине над земљиштем.

(3) Закупнина за земљиште наплаћује се преко обједињених уплатница за наплату комуналних услуга и наплаћена закупнина се тромесечно исплаћује власнику земљишта.

Члан 26.

(1) Објекат изграђен на туђем грађевинском земљишту у слободном је промету (продаја, хипотека и др.) и земљиште је у слободном промету независно од својине на објекту који је на њему изграђен. Власник грађевинског земљишта и власник објекта, односно посебног дела објекта на том земљишту, имају узајамно право прече куповине у случају продаје било земљишта, било објекта, односно посебног дела објекта на том земљишту, у складу са прописима који уређују промет непокретности.

(2) Власници објекта или посебног објекта не могу без писмене сагласности власника земљишта на коме се налази зграда, оверене пред надлежним судским органом, да граде на том земљишту, нити да врше реконструкцију и доградњу своје зграде, осим њене адаптације и санације унутар постојећих спољашних зидова, подрумских габарита и постојеће кровне конструкције.

(3) На катастарској парцели грађевинског земљишта, за коју није поднет деклараторни захтев ради утврђивања права својине од стране бивших власника и њихових законских наследника у року од 2 године од дана ступања на снагу овог закона, нити је иста понуђена као компензација у даљем року од 1 године, тј. укупно 3 године од дана ступања на снагу овог закона, право уписа својине, односно сусвојине на грађевинском земљишту, може стећи власник објекта на њему изграђеног, односно власници посебних делова објекта у

сразмери са укупном квадратуром свих посебних делова објекта, у складу са посебним законом.

Члан 27.

(1) Непокретности се враћају ослобођене хипотекарних терета који су настали од момента њиховог подржављења до дана ступања на снагу овог закона. За потраживања која су била обезбеђена овим теретима гарантује Република Србија. (2) Службености, избрисане подржављењем, оживљавају.

3. Враћање предузећа и капитала

Члан 28.

(1) Предузеће које је било подржављено враћа се бившем власнику - физичком лицу ако у моменту ступања на снагу овог закона обавља исту или сродну привредну делатност као самостално правно лице, а ако је у саставу другог правног лица, под условом да се економски и технолошки може издвојити из правног лица.

(2) Изузето од одредбе става 1. овог члана предузеће се не враћа ако је неодвојиви саставни део инфраструктурног система из члана 16. тачка 2. овог закона.

(3) Ако вредност предузећа у моменту враћања за више од 100 процената превазилази његову вредност у тренутку подржављења, оно се не може вратити у целини, већ у припадајућем делу, у складу са овим законом.

Члан 29.

(1) Ако је предмет враћања предузеће чија је вредност битно смањена у односу на вредност предузећа у тренутку подржављења, за разлику у вредности бившем власнику припада тржишна накнада, у складу са начелом из члан 1. став 2. овог закона.

(2) Ако је предмет враћања предузеће чија је вредност битно порасла у односу на вредност предузећа у тренутку подржављења, бивши власник дужан је да плати разлику у вредности према одредби члана 20. став 2. овог закона.

Члан 30.

(1) Имовина личних и капиталских друштава враћа се успостављањем одговарајућег удела бившег власника на сразмерном делу капитала правних лица у која су унета подржављена предузећа и други привредни субјекти на којима су ортаци, односно акционари били бивши власници.

(2) Вредност удела мора бити једнака вредности удела који је бивши власник имао на подржављеном предузећу или на другом привредном субјекту из става 1.

Члан 31.

(1) На начин утврђен у члану 30. овог закона враћа се и имовина предузећа из члана 26. ст. 1. и 3. овог закона, ако се предузеће не може вратити као целина.

(2) Повраћај у смислу одредби члана 28. и 30. овог закона бивши власник може да одбије, у ком случају има право на тржишну накнаду, у складу са начелом из члан 1 став 2 овог закона.

II. Обештећење (тржишна накнада)

Члан 32.

(1) Ако се непокретност не може вратити у својину и државину, односно ако се у вези с њом не може успоставити право својине или удела, бивши власник добија тржишну накнаду, према начелу из члана 1. став 2.

(2) У случајевима из става 1. овог члана бивши власник и обвезник враћања могу увек остварити споразумно поравнање.

(3) Одредбе става 1.-2. овог члана сходно се примењују и на покретности из члана 14. овог закона које се не могу вратити, као и на друге подржављене покретности.

(4) Право на накнаду имају и бивши власници који су своју подржављену имовину повратили на основу правног посла уз накнаду.

Члан 33.

Ако се, у складу са чланом 28. овог закона, подржављено предузеће не може вратити бившем власнику, или ако се, у смислу члана 30. овог закона, не може успоставити удео на предузећу или право својине на непокретности, бивши власник има право на тржишну накнаду у складу са начелом из члан 1. став 2. овог закона у вредности имовине, односно удела на подржављеном предузећу.

Члан 34.

(1) Вредност подржављене имовине утврђује се према њеном стању у тренутку подржављења и уз уважавање њене вредности у моменту доношења решења о повраћају имовине, односно обештећењу.

(2) Вредност стана, стамбене зграде, односно пословних просторија или пословне зграде утврђује се у складу са важећим прописима.

(3) Вредност пољопривредног земљишта, шума и земљишта коришћеног за изградњу утврђује се према површини, катастарској култури, катастарској класи и катастарској општини, на основу локалне тржишне вредности сличне имовине.

(4) Вредност ствари које представљају споменик културе или природну знаменитост утврђује се по методологији за оцењивање споменика културе и природних знаменитости.

(5) Новчане вредности подржављених предузећа, утврђене у тренутку подржављења, валоризују се на основу паритета динара према УСА долару у тренутку подржављења имовине и паритета динара према УСА долару на дан доношења решења о враћању имовине, при чему се узима у обзир просечно повећање доларских цена те имовине које утврђује министар за финансије. (6) Ако се садашња вредност имовине из претходних ставова не може утврдити, вредност се утврђује по мерилима постављеним прописима из члана 54. став 1. овог закона, ако овим законом није другојачије одређено.

Члан 35.

(1) Као један од облика обештећења, за плаћање тржишне накнаде, издају се државне обвезнице Републике Србије.

(2) Обвезнице су хартије од вредности које гласе на доносиоца, номиноване су у еврима а исплативе у једнаким динарским полугодишњим ратама у року од 10 година, са каматном стопом од шест одсто годишње.

(3) Средства за покриће обавеза по основу издатих обвезница обезбеђује Република Србија.

Члан 36.

За период од коначности решења о накнади до почетка обрачунавања камата на обвезнице, односно када је то утврђено решењем до исплате накнаде у готовом новцу, бившем власнику припадају камате које важе за улоге по виђењу, а главница се валоризује.

Члан 37.

Бившем власнику који се по прописима о социјалној заштити сматра лицем лошијег имовинског стања, и бившем власнику који је старији од 65 година у моменту подношења захтева за денационализацију, може се на њихов захтев исплатити тржишна накнада за његов део обештећења, у једнократном новчаном износу или у једнаким месечним ратама, на основу прописа које доноси министарство финансија.

Члан 38.

(1) Накнаде дате на основу прописа о одузимању имовине као и накнаде дате за имовину која је подржављена на начин утврђен чланом 3. став 2. овог закона, приликом одлучивања о повраћају имовине у смислу овог закона не узимају се у обзир.

(2) Захтеви за накнаду по основу немогућности коришћења, односно управљања имовином, као и по основу одржавања непокретности у периоду од дана подржављења до ступања на снагу овог закона, не признају се.

(3) Обвезницима из чијих се средстава у смислу одредаба овог закона враћа непокретност коју су стекли уз плаћање накнаде, припада тржишна накнада по прописима о експропријацији.

(4) Тржишна накнада из става 3. овог члана у виду обвезница исплаћује се на терет буџета Републике Србије.

Глава пета

ПОСТУПАК ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА

1. Покретање поступка

Члан 39.

(1) Поступак за повраћај имовине, односно обештећење покреће бивши власник захтевом који подноси општинском органу управе надлежном за имовинско-правне послове, према месту где се налази имовина која је предмет захтева.

(2) Поступак за остваривање права бивших власника је хитан.

Члан 40.

(1) Истовремено са захтевом за покретање поступка бивши власник је овлашћен да обвезнику враћања предложи споразумно решење. У случају да је

уз захтев за покретање поступка поднет и предлог за споразумно решење, орган који води поступак заказује усмену расправу ради закључења поравнања. Постигнуто поравнање има снагу извршне исправе.

(2) Уколико странке не постигну споразум или орган који води поступак, након изјашњења надлежног јавног правобраниоца не дозволи поравнање, орган наставља поступак по захтеву за повраћај односно обештећење.

Члан 41.

(1) Право на подношење захтева за повраћај имовине, односно обештећење, имају бивши власник и његови правни следбеници.

(2) Кад право на повраћај имовине, односно обештећење има више лица, правовремено поднет захтев једног од тих лица сматра се поднетим у корист свих сукорисника права.

(3) Покретање поступка може да иницира и обвезник враћања.

(4) Ако надлежни орган у случају из става 2. овог члана утврди да постоји јавни интерес, сам покреће поступак по службеној дужности.

(5) Захтев за повраћај имовине, односно обештећење може се поднети најкасније у року од две године од дана ступања на снагу овог закона.

Члан 42.

(1) Странке у поступку за враћање имовине јесу бивши власник, његов правни следбеник, обвезник враћања, као и друго правно или физичко лице које, ради заштите својих права или правних интереса, има право да учествује у поступку.

(2) У погледу правног следбеништва довољно је да се исто исказе вероватним.

(3) Странке из става 1. овог члана које немају стално пребивалиште, односно седиште у Републици Србији, морају да имају пуномоћника са пребивалиштем, односно седиштем у Републици Србији који заступа странку у вези са свим радњама у поступку.

2. Садржина захтева

Члан 43.

(1) Захтев за повраћај имовине, односно обештећење треба да садржи податке:

- о врсти, величини, оријентационој вредности и локацији имовине на коју се захтев односи,
- о правном основу, начину и времену подржављења,
- о правном основу захтева за повраћај,
- о томе у ком облику се захтева повраћај.

(2) Уз захтев се подносе:

1) Исправа о подржављењу имовине или навод о службеном гласилу у коме је објављен акт уз конкретно навођење предмета подржављења;

2) Доказ о својству подносиоца захтева тј. да ли је то лице непосредно бивши власник или његов правни следбеник;

3) Пуномоћје за овлашћено лице које ће пред надлежним органима заступати интересе подносиоца захтева, ако подносилац захтева нема стално пребивалиште на територији Републике Србије.

(3) Ако се захтев односи на непокретност, подноси се и следеће:

- Извод из јавне књиге у којој се врши упис непокретности са свим уписима и брисањима, почев од 15. маја 1945. до дана подношења захтева, или оверена фото-копија улошка те књиге, или пак друга јавна исправа са тим подацима.

- Подаци из катастра земљишта (ако не постоји локални катастар непокретности) о положају, површини и начину искоришћавања парцела, са идентификацијом садашњих ознака непокретности, чији се повраћај тражи.

(4) Захтев може да садржи и друге податке и исправе који су од значаја за утврђивање оправданости захтева.

Члан 44.

(1) Ако не постоје исправе из члана 43. овог закона надлежни орган из члана 39. став 1. овог закона по службеној дужности прибавља доказе о вероватности постојања права.

(2) Обвезници враћања и трећа лица дужни су да надлежном органу поднесу све доказе и дозволе увид у исправе и податке који су потребни за комплетирање документације о захтеву.

(3) Обвезници враћања и трећа лица дужни су и да бившим власницима, односно њиховим пуномоћницима дозволе увид у исправе и податке који су релевантни за утврђивање постојања права за повраћај имовине и подношење захтева.

(4) Органи који располажу подацима и воде службене евиденције (земљишне књиге, катастар, архив и сл.) су дужни да хитно одговоре на захтев обвезника, корисника права и органа који воде поступак.

3. Надлежност органа

Члан 45.

(1) Орган из члана 39 став 1. овог закона доноси првостепено решење, након спроведеног испитног поступка.

(2) По жалби на првостепено решење одлучује Министарство финансија.

(3) Дирекција за реституцију прати укупан процес повраћаја одузете имовине у Републици Србији сагласно овом закону, уједначава критеријуме спровођења процеса повраћаја у свим општинама у Србији у смислу члана 1. став 2, поседује Базу података о пријављеној и евидентираној одузетој имовини по Закону о пријављивању и евидентирању одузете имовине, води обједињену евиденцију поднетих захтева, донетих решења, враћене имовине и имовине која је дата у замену, као и одузете имовине која остаје у трајном власништву Републике Србије по завршетку процеса сагласно члану 41. став 5.

4. Доношење решења

Члан 46.

(1) Орган из члана 39. став 1. овог закона утврђује све чињенице и околности за одлучивање о захтеву за повраћај имовине и обештећењу.

Решење којим се одлучује о захтеву садржи:

- назначење бившег власника коме је имовина подржављена;
- назначење лица којима се имовина враћа односно којима се утврђује обештећење;
- назначење обвезника повраћаја имовине, односно обвезника обештећења;
- назначење имовине која је подржављена, као и основ, односно акт о одузимању;
- назначење обима и вредности имовине која се враћа, као и други подаци о имовини, са ознакама идентификације према стању на дан доношења решења;
- назначење начина, односно облика и висине накнаде;
- назначење рока за предају у посед имовине која се враћа *ин натура*, односно рока за обештећење.

(2) Ако је бивши власник подржављене имовине умро, а његови правни следбеници нису утврђени, решење о повраћају имовине, односно обештећењу гласи на његове правне следбенике који су корисници права по овом закону, без њиховог именованја.

(3) У случају из става 2. овог члана враћена имовина се решењем даје на привремено управљање стараоцу за посебне случајеве, док се не утврди њен правни следбеник.

(4) У решењу о враћању имовине првостепени орган издаје и налог надлежним органима за извршење решења, као и брисање евентуалних терета и одлучује о трошковима поступка.

(5) Коначно решење из става 1. овог члана доставља се по службеној дужности суду који води земљишне књиге, односно органу који води јавне књиге о евиденцији непокретности и права на њима.

Члан 47.

(1) Одлука о враћању имовине доноси се и доставља бившем власнику, односно његовом правном следбенику најкасније у року од три месеца од дана подношења уредно састављеног захтева.

(2) Даном подношења уредно састављеног захтева сматра се дан када је непотпуни захтев у целини допуњен.

Члан 48.

(1) Коначно решење о враћању имовине и обештећењу извршавају:

- Судови односно органи одредени законом за водење јавних књига о евиденцији непокретности и права на њима, кад је реч о упису власништва на непокретности;

- Акцијски фонд Републике Србије, кад је реч о успостављању удела у предузећу или накнади у акцијама;

- Министарство финансија, кад је реч о накнади у обвезницама и новчаној накнади.

(2) Принудно извршење решења која нису добровољно извршена спроводи се по одредбама Закона о општем управном поступку (неновчане обавезе), односно Закона о извршном поступку (новчане обавезе.)

5. Остала питања у вези са поступком

Члан 49.

(1) На захтев бившег власника ради обезбеђења захтева за враћање имовине или из других значајних разлога, првостепени орган донеће привремени закључак ради обезбеђења извршења обавезе којим се одређује забележба поступка у јавној књизи, привремена забрана располагања непокретностима, односно одлаже делимична или потпуна капиталска и организациона трансформација предузећа и других привредних субјеката.

Члан 50.

(1) Бивши власници и обвезници враћања могу у току поступка пред надлежним органом у сваком тренутку да закључе поравнање о имовини која је предмет захтева за повраћај, односно обештећење.

(2) Надлежни орган ће странкама у поступку указати на могућност поравнања и пружити им помоћ у међусобном поравнању водећи рачуна о томе да поравнање не буде у супротности са принудним прописима и да је извршиво.

(3) Поравнање се сматра закљученим када странке прочитају записник о поравнању и потпишу га.

(4) Ако је поравнање постигнуто само у односу на део имовине која је предмет захтева надлежни орган унеће поравнање у решење о повраћају имовине.

Члан 51.

(1) Странке у поступку за повраћај имовине по овом закону не плаћају таксе.

(2) О трошковима поступка одлучује надлежни орган по прописима који се примењују пред тим органом.

Члан 52.

(1) Ако је у случајевима из члана 46. став 3. овог закона оставински поступак у вези са лицем из ст. 2. истог члана правноснажно окончан а да притом није одлучено и о наслеђивању имовине која том лицу припадне на основу решења о повраћају имовине, у погледу те имовине суд ће донети допунско решење о наслеђивању, а у случају спора води се парнични поступак.

(2) У допунском решењу о наслеђивању није допуштено мењати правне односе настале на основу решења о наслеђивању, осим ако се наследници другојачије споразумеју.

(3) Ако се на наслеђивање у складу са важећим законодавством примени право стране државе, у обзир се узимају и материјално-правне одредбе прописане овим законом.

(4) За расправљање заоставштине по овом закону искључиво је надлежан суд Републике Србије.

Члан 53.

(1) Допунски оставински поступак покреће наследник бившег власника, након правноснажности решења о враћању имовине, предлогом уз који подноси и решење о наслеђивању или њему једнаку исправу о наслеђивању из члана 52. став 1. овог закона и друге исправе које су потребне за одлучивање.

(2) Имовина бившег власника о којој се одлучује у овом поступку прелази на његове наследнике даном правноснажности решења о враћању имовине.

(3) Рокови који по закону о наслеђивању теку од дана смрти оставиоца у овом поступку теку од дана правноснажности решења о враћању имовине.

Глава шеста

ДОНОШЕЊЕ ПРАТЕЋИХ ПРОПИСА

Члан 54.

(1) Министар за финансије, заједно са министром за економију и приватизацију, министром за област урбанизма и грађевине и министром пољопривреде, у року од два месеца од дана ступања на снагу овог закона донеће упутство о мерилима, односно о методологији за оцењивање вредности подржављених покретности, непокретности, предузећа, односно имовине.

(2) Упутство из става 2. овог члана заснива се на начелу да се вредност ствари оцењује према стању на дан подржављења и према вредности на дан доношења решења о враћању имовине.

(3) Вредност садашњих предузећа и других правних лица оцењује се у складу са одредбама прописа и критеријума који уређује приватизацију друштвених предузећа и њиховог капитала.

(4) Министар културе прописаће правилником методологију из члана 34. став 4. овог закона, у року од два месеца од дана ступања на снагу овог закона.

(5) Министар финансија ће прописати упутство о поступању органа по захтевима за накнаду, са обрасцима који ће бити коришћени у том поступку у року од два месеца од дана ступања на снагу овог закона.

(6) Министар финансија ће у року од три месеца од дана ступања на снагу овог закона донети упутство о садржају и начину вођења евиденција (о враћању имовине, о поднетим захтевима, издатим решењима, извршењу решења и др.) о чему се стара Дирекција за реституцију.

Глава седма

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 55.

(1) Од дана ступања на снагу овог закона није дозвољено било какво располагање непокретностима, односно имовином у вези са којом по одредбама овог закона постоји дужност враћања, као ни њихово хипотекарно оптерећење, залога или закуп дужи од једне године.

(2) Теретни или бестеретни правни послови и једностране изјаве воље који су у супротности са одредбом става 1. овог члана ништави су.

(3) Одредба става 1. овог члана престаје да важи 30 дана по истеку рока из члана 39. став 5. овог закона, у односу на имовину за коју нису поднети захтеви за повраћај, односно обештећење.

(4) Имовина враћена бившем власнику у слободном је промету.

Члан 56.

Ако је имовина која је предмет повраћаја или тржишне накнаде прешла из друштвене у приватну својину на основу незаконитих, односно фиктивних правних аката и послова, обвезник за повраћај односно накнаду, јесте правно односно физичко лице које је у тренутку одлучивања о захтеву за враћање било власник такве имовине.

Члан 57.

Право на накнаду сматра се угашеним у случају кад је приватна имовина прешла у државну, односно друштвену својину, поклоном или одрицањем од наслеђа, осим у случају кад је воља поклонодавца, односно одрицаоца била изнуђена.

Члан 58.

(1) Подношење захтева и одлучивање о питањима из овог закона допуштено је без обзира на то да ли је до ступања на снагу овог закона суд или други државни орган правноснажно већ одлучивао о захтеву за повраћај, односно накнаду, а захтеву корисника права није било удовољено.

(2) Одредба става 1. овог члана не примењује се у случају захтева за повраћај поднетих на основу прописа донетих после 1. јануара 1990. године.

Члан 59.

Начин утврђивања вредности имовине из члана 34. овог закона прописане Влада Републике Србије у року од месец дана од дана ступања на снагу овог закона.

Члан 60.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије", а примењиваће се од 1. јула 2009. године.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

УСТАВНИ ОСНОВ

Уставни основ за доношење овог закона садржан је у члану 97. Став 7. Устава Републике Србије, према коме Република Србија, поред осталог, уређује и обезбеђује својинске и облигационе односе и заштиту свих облика својине.

РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Конфискација, секвестрација, национализација и експропријација приватне имовине физичких и правних лица у периоду од 1944. године представљали су законски инструмент за спровођење идеологије комунистичке партије у циљу разарања економске, социјалне и политичке независности демократски и национално опредељене српске средње класе. Ко је економски независан, он је и политички независан и то је тоталитарна комунистичка власт одмах брутално онемогућила. По начину остварења то је, у суштини, била обична пљачка приватне имовине а по политичкој манифестацији пљачка "ратног плена" и подела истог "војницима партије" и њеним симпатизерима у циљу учвршћења освојене власти. Имовина је одузимања из искључиво идеолошких разлога, нико није смео да има више него што је комунистичка партија одредила и нико није смео да има "средства за рад" и "капитал" (по Марксу), да се не би "отео контроли". Партија је своју војну силу претворила у инструменте силе државе, за спровођење сопствене идеологије. Један од инструмената је било и "револуционарно законодавство" којим је насиљу и пљачки имовине дата "легитимност поступака организоване државне власти". Ко се супротстављао, добијао је најтежу квалификацију "државног непријатеља", затваран, кажњаван одузимањем укупне имовине, а у драстичним случајевима и убијан.

Наведене мере су, идеолошки доследно, потпуно угушиле приватну својину над средствима за рад (са објашњењем укидања "експлоатације радника") и створиле волунтаристички и гломазан сектор државног, а касније и друштвеног власништва над капиталом и имовином. Овакав поступак није имао економску него политичку функцију "промоције успеха социјалистичке привреде" и одржавања апсолутне власти једне партије. Тај облик власништва је одмах показао власничку запуштеност и неодговорност, волунтаристичко управљање и привредну неефикасност (резултат "социјалистичке аграрне реформе" је била глад и принудни откуп и додатно одузимање имовине (и ново насиље!) 1953. године, као резултат сталног пада производње хране).

Одузимање приватне имовине спровођено је против воље власника, насилно и без исплате накнаде и такво стање је остало до данас, па се поставља питање границе до којих држава може присвајати приватну имовину и какву правну заштиту и сигурност пружа својим грађанима. Са становишта универзалних људских права такво одузимање имовине је правно неодрживо без обзира на описану "легитимност" ондашњег унутрашњег поретка и на разлоге којима је оправдавано. Оно представља тамну мрљу у историји државног поретка и власти у Србији и обележава политички систем уведен после Другог светског рата као систем који својим грађанима не пружа гаранције за заштиту њихове имовине и основних људских права.

Политички разлози за враћање приватне имовине извиру из самих темеља демократске државе. Модерна грађанска држава (којом декларативно

власт тежи, данас, у Србији) прокламује политички конкурентски (вишепартијски) систем, слободно тржиште, приватизацију (као захтев за успостављање личне одговорности над имовином насупрот социјалистичкој неодговорности и волунтаризму) и универзална људска права и слободе. Централно место у таквој држави има грађанин са правима и обавезама и заштита његове приватне својине.

Повраћај приватне имовине (денационализација) представља пресудни корак у дебољшевизацији политичког система у Србији и најочигледнију меру раскида са претходним социјалистичким системом. Бивше комунистичке земље (Источна Немачка, Пољска, Чешка, Словачка, Мађарска, Румунија, Бугарска, Албанија) као и државе настале од бивше СФРЈ (Словенија, Хрватска, Македонија, Црна Гора, Република Српска у оквиру БиХ) донеле су и спровеле су (или спроводе) законе о повраћају одузете имовине.

Економски разлози указују да је повраћај имовине (денационализација) логична и оправдана мера новог економског система (који настаје на развалинама социјализма) јер треба да је први корак у приватизацији, успостављању одговорности над имовином. Поново увођење власника у посед сопствене (а одузете) имовине дало је несумњиве позитивне економске ефекте, како показују економски параметри свих бивших социјалистичких држава са извршеном денационализацијом. Социјални разлози се преплићу са економским разлозима. Одузета имовина је у Србији стварана породично, учешћем више генерација и бивше власнике за њу везује и породична историја и традиција, пословни морал и пословна одговорност из времена њеног стварања. У данашњим условима, денационализација ће дати позитивне економске ефекте у погледу одговорног очувања материјалне супстанце имовине која се враћа, породичном самозапошљавању, тржишном ангажовању и увећавању те имовине, што неминовно прати и општи раст запослености и раст пореских прихода државе.

Наша и туђа историјска искуства показују да нема националног препорода и напретка без оживљавања средње класе у Србији, која је била носилац њеног највећег привредног, културног и државног успона. Србију је водила средња класа у лику плејаде научника, књижевника, уметника и политичара од прве половине деветнаестог века до половине двадесетог века. Враћање имовине треба још чвршће да веже за Србију оне који су остали, и придобије за повратак оне који су се раселили. Вредносни систем старе средње класе у Србији треба да афирмише настанак новог, моралног, поштеног, вредног и са народом срођеног грађанског сталежа - насупрот новоствореног турбо-капитализма, заснованог на транзицијској пљачки, корупцији и спрегом са партиократском влашћу. Успостављања таквог моралног вредносног система у друштву и пословању је предуслов равноправних пословних односа са иностраним капиталом и приближавања степена нашег привредног развоја нивоу ЕУ.

Денационализација у Србији је требало да покрене процес приватизације социјалистичког "друштвеног" капитала и имовине, а вољом партиократске власти тек почиње после формалног "завршетка" приватизације "друштвене имовине". Кроз ту приватизацију је у Србију ушао инострани капитал и власништво припадника средње класе из економски јаким држава Немачке, Италије, Грчке и Аустрије итд. Да не би средњу класу у Србији чинили само брзостворени турбо-капиталисти потекли из транзицијске пљачке, који су дуготрајно неодрживи у условима уређене државе са владавином права, или економски дошљацима из иностранства, неопходно је враћањем одузете имовине поново успоставити стабилну, дуготрајну, самоодрживу нашу изворну

средњу класу која је настала и развила се на вишегенерацијској премиси: "Бити радан, бити чуваран".

ПРОПИСИ ЧИЈЕ СЕ ДЕЈСТВО ПОНИШТАВА

Прописи наведени у члану 2. овог закона могу се разврстати на четири, у правној науци, дефинисана инструмента одузимања приватне имовине.

A. Конфискација

Конфискација је правни инструмент којим се одузима приватна имовина у корист државе без накнаде.

Прве конфискације имовине у Србији вршене су на основу два акта – одлуке Председништва Велике антифашистичке народноослободилачке скупштине Србије од 11. новембра 1944. године и Председништва Антифашистичке скупштине народног ослобођења Србије од 11. децембра 1944. године. Овим одлукама установљен је суд за суђење злочина и престапа против српске националне части који је изрицао следеће казне: губитак националне части (искључење из јавног живота, лишавање права вршења јавних функција, губитак свих грађанских права); лаки или тешки присилни рад највише до 10 година и конфискација имовине (потпуна или делимична) у корист државе.

Први савезни Закон о конфискацији имовине и извршењу конфискације донет је 9. јуна 1945. године, а измене и допуне 27. јула 1946. године. Према одредбама члана 1. Овог закона конфискација је принудно одузимање без накнаде у корист државе целокупне имовине (потпуна конфискација), или тачно одређеног дела имовине (делимична конфискација) физичког или правног лица. Под имовином су се подразумевала и сва имовинска права.

У тадашњем законодавству, конфискација је била имовинска казна која се под условима који су касније прописани законом, изрицала учиниоцима кривичних дела (углавном по Закону о кривичним делима против народа и државе од 25. августа 1945. године до ступања на снагу Кривичног закона из 1953. године), а састојала се у одузимању имовине осуђеном лицу без накнаде. Конфискација је, формално-правно, била споредна казна за одређена кривична дела. У суштини, овај инструмент је послужио комунистичкој власти да помоћу монтираних судских процеса, проглашавања власника веће имовине или крупног капитала за народне непријатеље, њиховог осуђивања на смрт или дугогодишњу робију, одузимања грађанских права и имовине, зада ударац грађанском друштву, застрашујући становништво силом државе, ликвидирајући капиталистички систем, у циљу успоставе и учвршћења једнопартијског социјалистичког идеолошки тоталитарног система.

B. Секвестрација

Секвестрација је мера обезбеђења која се састојала у привременом одузимању управе над целокупном имовином или делом имовине, за коју постоји претпоставка да ће против њених власника бити изречена казна конфискације имовине. Секвестрацију је одређивао орган који је водио поступак за дела у којима је као санкција била предивиђена конфискација имовине. Ова мера је била установљена Законом о конфискацији имовине и о извршењу конфискације, Законом о преласку у државно власништво непријатељске имовине и секвестрацијом над имовином одсутних лица, Закон о поступању са имовином коју су власници морали напустити у току окупације и имовином која им је одузета од стане окупатора и њихових помагача. Први акт којим је извршена секвестрација била је Одлука АВНОЈ-а о прелазу у државну својину непријатељске имовине, о државној управи над имовином присутних лица и

секвестру над имовином коју су окупаторске власти присилно отуђиле, датирана 21. новембра 1944. године. Циљ ове мере био је да државни органи у целини преузму управу над индустријским постројењима, рудницима и трговином на велико, како би власници били онемогућени да са њом управљају и располажу и пре него што им имовина буде одузета.

В. Национализација

Национализација је принудно превођење у државну својину привредних предузећа и друге имовине у приватној својини, уз одређивање накнаде. Национализација је представљала једну од првих и најрадикалнијих привредно–политичких мера које су примењивале све новоустављене комунистичке државе после ИИ светског рата.. Одузета средства за производњу и друга непокретна имовина постала су материјална основа за опстанак и изградњу свих комунистичких држава.

Даном ступања на снагу закона о национализацији приватних привредних предузећа (13. децембар 1946. године) национализована су и прешла су у државну својину сва приватна привредна предузећа општедржавног и републичког значаја у 42 гране привреде (од рударства преко свих индустријских грана, банкарства, осигурања, саобраћаја, трговине на велико, транспорта до искоришћавања бања и лековитих вода). Национализација предузећа обухватала је сву непокретну и покретну имовину и сва имовинска права која су припадала предузећу (патенти, лиценце и жигови). Оваквом свеобухватном национализацијом, физичким и правним лицима је одузето право својине над средствима за производњу, а накнада им није, ни формално ни стварно, никада исплаћена.

После приватних предузећа, национализоване су и зграде, пословни простори и грађевинско земљиште помоћу Закона о национализацији најамних зграда и грађевинског земљишта из 1958. године. Овим законом су национализоване зграде у својини грађана са више од два стана (или три мала стана), све стамбене зграде и станови у својини грађанских правних лица, друштвених организација и удружења грађана, ако не служе њиховој (у том тренутку) дозвољеној делатности, сав вишак преко два стана у својини једног грађанина, пословне просторије у стамбеној згради у својини грађана, све пословне зграде у својини грађана које су служиле за вршење привредних, административних, просветних, културних, здравствених, социјалних и других сличних делатности, сво изграђено и неизграђено земљиште која се налазило у жим грађевинском рејону градова и насеља градског карактера.

Пољопривредно и шумско земљиште је помоћу аграрне реформе одузето од приватних власника и прешло у руке државе на основу Закона о аграрној реформи и колонизацији од 23. јула 1945. године и Закона о пољопривредном земљишном фонду општенородне имовине из 1953. године. На основу Закона о аграрној реформи у државну својину су прешла пољопривредна добра преко 30 ха и шумска добра преко 4 ха, земљишни поседи у својини цркава, манастира, верских установа и свих врста задужбина и поседи који су у току рата остали без сопственика. Земљишни посед неземљорадника је максимиран до 5 ха шуме и 3 ха ораница. Црквама и манастирима је остављено до 10 ха земљишта, а онима од веће историјске вредности до 30 ха ораница и 30 ха шуме. Земља је одузимања заједно са свим зградама и постројењима на њој, са целокупним живим и неживим инвентаром који се налазио на њој, на дан 28. августа 1945. године и то без икакве накнаде власницима.

Г. Експропријација

Експропријација означава принудно одузимање приватне имовине у општем интересу, уз исплату правичне накнаде.

Међутим, Основним законом о експропријацији из 1947. године, „општи интерес“ је дефинисан на начин да је практично свака непокретност могла да потпадне под тај закон и да се експроприше. Иако је Законом била предвиђена накнада за експроприсане непокретности, у пракси је власницима исплаћивана годишња накнада у државним обвезницама које, после две-три године инфлације, нису имале никакву вредност. Додатно, при процени експроприсане имовине, њена "вредност" се граничила са бесцењем.

Данас, од свих горе наведених начина одузимања приватне имовине, преостала је чл. 58 Устава предвиђена могућност одузимања или ограничења права својине, само у јавном интересу утврђеном на основу закона, и то уз накнаду, која не може бити нижа од тржишне.

Сви остали начини одузимања приватне имовине, против воље власника, су напуштени са напуштањем неодрживог социјалистичког друштвено-политичког система и данас их нема ни у Уставу ни у законима. Зато се данас више не може вршити ни национализација, ни конфискација, ни секвестрација. Додатно, последице насиља социјалистичког "законодавства" над грађанима морају се исправити као **предуслов** декларативно исказане **изградње државе владавине права**

ПРАВНА НАЧЕЛА И ПРИНЦИПИ НА КОЈИМА СЕ ЗАНИВА ЗАКОН О ПОВРАЋАЈУ ИМОВИНЕ И ОБЕШТЕЋЕЊУ

У Закону о повраћају имовине и обештећењу одражавају се следећа начела: начело **законитости**, начело **правичности**, начело **савесности и поштовања**, начело **еквивалентности** у испуњавању облигационих обавеза и начело **забране проузроковања штете**.

Закон утемељује следеће принципе:

- Натурална реституција има приоритет у односу на новчано обештећење;
- Уколико имовина не постоји или је њу немогуће вратити, успостављен је јасан редослед приоритета у начинима остварења тржишног обештећења;
- Корисник права на повраћај имовине и обвезник враћања (односно обештећивања) могу постићи споразумно поравнање у сваком тренутку покренутог процеса повраћаја имовине (односно њеног обештећивања)
- Обештећење подразумева накнаду у тржишној вредности за имовину која се не може вратити;
- Обвезник враћања и обештећења је држава или друго правно лице у чијој имовини се затекне ствар која је предмет враћања;
- Постојећа приватна имовина и имовинска права грађана (физичких лица) не доводе се у питање јер физичка лица нису обвезници враћања по овом закону;
- Процена имовине бивших власника врши се према стању те имовине у време њеног одузимања, а према ценама у моментру враћања;

- Права из овог закона имају домаћи грађани, али и страни држављани уколико им то право признају међудржавни споразуми;
- Поступак враћања и обештећивања је битан, сумаран и поједностављен, уз обезбеђење судске контроле донетих аката.

ОБЈАШЊЕЊЕ ОДРЕДБИ ЗАКОНА

Основне одредбе

Чланом 1. Објашњава се циљ закона (став 1.) и метод његовог спровођења: примарност враћањ *ин натура* и редослед приоритета начина тржишног обештећивања (став 2.) . Предложено решење се заснива на непобитним чињеницама: а) Потражује се за повраћај тек мали део од укупно одузете имовине, и по врсти и по количини. База података о пријављеној и евидентираној одузетој имовини то јасно показује. б) Новчана обештећења морају да представљају изузетке а не правила. Предложено решење пружа највећу могућу **еластичност у примени** овог закона за државу, без штете по бившег власника. **Циљ предложене** реституције (повраћаја) имовине је стављање одузете имовине у профитабилну функцију (на супрот садашњој њеној умртвљености у облику "државне својине"), подстицај породичног предузетништва на враћеној имовини (економски независни појединци су и политички независни и ослобођени социјалистичке партијске покорности као услова егзистенције) и ширење броја фискалних извора који пуне буџете, на свим нивоима власти (држава сама себи не опорезује "државну имовину", као ни приход од исте). **Позитивне последице предложене** реституције (повраћаја) имовине су неговање личне одговорности за сопствену егзистенцију, раст инвестиционог улагања и ширење спектра делатности, и у производњи и у услугама, и фискалних прихода из истих.

Супротна решења, у виду дуготрајних, сукцесивних, новчаних обештећења у облику државних обвезница - оптерећују буџет (као унутрашња јавна потрошња), повећавају **личну** потрошњу на рачун **јавних** прихода, неминовно повећавају инфлацију, повећавају увоз и смањују извоз и упорно повећавају платни дефицит државе. То је (по државу и друштво) економски, социјални, политички, морално, правно,.... **штеточински концепт** "новчаног обештећивања уместо враћања" одузете имовине. То је концепт неговања расипништва, неодговорности, пасивности, нерада, ... (типично социјалистички) - потпуно супротно од (данас и сутра) потребних атрибута друштва и појединца у Србији, у транзицији.

У члану 2. набројан је 41 пропис чије се дејство поништава и дате су дефиниције израза који се користе у закону.

Чланом 3. одређено је да се Закон односи и имовину која је одузета применом прописа који нису изричито наведени у члану 2. или ако је имовина одузета без правног основа, актима државних органа злоупотребом права или политичке моћи.

Носиоци права и обавеза

Чланови 6, 7, 8 и 9. опредељују кориснике права на повраћај као бивше власнике и њихове наследника који су југословенски држављани. То право се проширује и на стране држављане у складу са међудржавним споразумима који могу бити закључени у вези са овим законом. Чланови 10. и 11. дефинишу обезнике враћања и наводе правна лица и државу, који су носиоци права коришћења или власници предметне одузете имовине.

Предмет враћање и обештећење

Члан 12. опредељује предмете враћања и обештећења и разврстава их у 9 група.

Облици враћања имовине

Чланом 13. предвиђено је, на првом месту, враћање права својине и државине на истој имовини која је одузета, у стању каквом је данас, а у случају немогућности враћања у целини, делимично обештећивање и редослед приоритета у начинима обештећивања.

Чланом 14. уређено је враћање покретности. На покретносима које се налазе у музејима враћа се својина, али не и државина.

Члановима 15 до 25 уређено је враћање непокретности. За враћање непокретности приписан је низ ограничења чија је свха да се на поремети рад државних органа и јавних служби и да се не доведе у питање снабдевање грађана енергијом или комуналним услугама. Такође су заштићене и технолошке функционалне целине, у прелазном периоду, док се не изврши њихово прилагођавање новим својинским односима. Такође су заштићени и закупци за период најдуже до пет година. Начелно, остављена је могућност закључења споразума бивших власника са корисницима и закупцима имовине, о регулисању међусобних односа.

Чланом 20. уређује се враћање непокретности чија је вредност битно порасла: бившем власнику даје се право на доплату, на својински удео или на накнаду у новцу. Када се ради о непокретности чија се вредност битно смањила, бившем власнику припада право на накнаду за умањену вредност.

Чланови 21. уређују враћање пољопривредног земљишта са ограничењима у повраћају тамо где би била нарушена технолошка функционалност (засади, системи за наводњавање,...) уз примену начела приоритета у начинима обештећења из члан 1 став 2, уз нагласак на замену за друго пољопривредно земљиште исте тржишне вредности.

Члан 22. одређује да се стамбене зграде на којима постоји закупни однос враћају се бившем власнику само у својину, а на закупца се примењују одредбе закона о становању. Овде треба подсетити на члан 11. по коме физичка лица која су стекла станове путем законитог теретног или бестеретног стицања, нису обвезници враћања. То значи да ће свима који су откупили станове у складу са важећим прописима, без обзира да ли су уписали своје право својине у земљишне књиге, својина на стану бити гарантована, а бивши власник ће имати право на тржишно обештећење по приоритетима начина обештећивања, од државе.

Чланови 23. 24. 25. и 26. уређују враћање грађевинског земљишта. Грађевинско и градско грађевинско земљиште, без обзира да ли је изграђено или неизграђено, враћа се у својину бившег власника и њихових правних следбеника „*ex lege*“, док се поступак повраћаја државине, када се на земљишту налази објекат у својини трећих лица, уређује поступно уз ограничавање и уједначавање висине закупнина од стране јединице локалне самоуправе, као и заштиту свих стечених права.

Изузетно, право својине на грађевинском земљишту стичу и лица која су право коришћења стекли од бившег власника тј. законског наследника у складу са чл. 84. Закона о планирању и изградњи.

До доношења прописа о јавној својини, земљиште које служи јавној употреби, остаје у државној својини и користи се у складу са прописима који регулишу питање изградње.

Ступањем на снагу овог Закона, уместо досадашњег права коришћења власника објекта или дела објекта на земљишту под објектом и земљишту које служи за редовну употребу објекта, успоставља се закупни однос између власника земљишта и власника објекта или дела објекта. Ради економичности, наплата се врши путем обједињених уплатница којим се наплаћују комуналне услуге. Висину закупнине утврђује, једнако за све врсте својине на земљишту (приватна, јавна, задружна), орган локалне самоуправе и то за прелазни период од 10 година од ступања на снагу овог закона.

На овај начин, за разлику од одузимања права својине, као и раздвајања својине између земљишта и објекта, које је спроведено насилјем и преко ноћи, успоставља се јединство власништва протоком времена и без угрожавања нечијих права. Уколико је локална самоуправа, земљиште дала у дугорочни закуп у складу са важећим прописима, а закуп је унапред плаћен, локалној самоуправи оставља се разумни рок до 3 године, да бившем власнику, у ратама исплати наплаћена средства за период од дана ступања на снагу закона па до истека рока за који је унапред уплаћен закуп у складу са закљученим уговором о закупу.

У случају промета, било објекта или земљишта, у складу са прописима који уређују промет неокретности, власник објекта односно земљишта имају узајамно право прече куповине.

Власници објекта или дела објекта, не могу имати више права него што имају данас, па сходно томе овим законом се утврђује да без писмене сагласности власника земљишта на коме се објекат налази није могуће приступити градњи изузев адаптације и санације у оквиру постојећих спољашњих зидова, подрумских габарита и постојеће кровне конструкције. Због бројних злоупотреба приликом градње, сагласност власника земљишта мора бити оверена пред надлежним судским органом.

Како постоји потреба да један део грађевинског земљишта буде понуђен као компензација у складу са принципима из члана 1. овог Закона, то је неопходно да рок за слободно располагање са грађевинским земљиштем буде ограничен на минимум 3 године од дана ступања на снагу закона, како би надлежни орган имао могућности за што шири спектар понуде земљишта у компензацију.

Протоком овог рока, стекли би се услови да се и преостало грађевинско земљиште приватизује у складу са посебним законом.

Враћање предузећа и капитала

Чланом 28. поштује се принцип враћања у природи предузећа која нису претрпела битну промену. Уколико се вредност предузећа повећала за више од 100% , оно се враћа делимично. Предузеће се не враћа ако је неодвојиви део привредног комплекса.

Предузеће чија је вредност битно смањена враћају се бившем власнику уз доплату накнаде до његове тржишне вредности данас.

Ако је вредност предузећа битно порасла, бивши власник је дужан да доплати разлику у вредности, према члану 29.

У складу са чланом 30. имовина личних и капиталистичких друштава враћа се успостављањем сразмерног својинског удела бившег власника над

предметном имовином, у вредности једнакој сразмерној вредности удела који је постојао у предузећу пре подржављења.

Новчано обештећење

Ако се непокретност или предузеће не може вратити, бивши власник добија тржишну накнаду по редоследу приоритета из члан 1 став 2. а могуће је и споразумно поравнање, у складу са члановима 32. и 33. Члан 34. прописује да се вредност подржављене имовине утврђује према њеном стању у тренутку подржављења уз уважавање вредности у моменту доношења решења у обештећењу. Вредност предузећа валоризује се на основу паритета динара према УСА долару у време подржављења и паритета динара у УСА долара на над доношења решења о враћању имовине.

Члан 35. предвиђа да ће се за плаћање накнаде издати обвезнице Републике Србије. Обвезнице ће гласити на доносиоца, бити номиноване у еврима, са каматом од 6% и плативе у динарским полугодишњим ратама у року од 10 година.

ПОСТУПАК ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА

Чланови 39. 40. и 41. утврђују да бивши власник подноси захтев за повраћај одузете имовине општинском органу управе надлежном за имовинскоправне послове према месту где се налази имовина.

Члан 43. набраја исправе и податке које захтев за повраћај имовине треба да садржи. Услед протекла времена многим бившим власницима неће бити могуће да поднесу савршене доказе, па се чланом 44. дозвољава подношење доказа о вероватности захтева чиме се уважава реалност да ће се као подносиоци захтева појављивати наследници друге или треће генерације, који могуће неће имати потпуну документацију.

Члан 45. прецизније говори о поступку који ће се водити пред општинским органом управе, другостепеном одлучивању и улози Дирекције за реституцију. На основу стеченог искуства на враћању одузете имовине црквама и верским заједницама, завидној стручности, поседовању техничких капацитета и познавању теме рада, Дирекција је неопходни учесник процеса враћања имовине и физичким лицима. Дирекција евидентира поднете захтеве и донета решења, жалбе и другостепена решења, врши евиденцију замењене имовине сагласно члану 1 став 2. Ово је неопходно на основу лошег искуства са одсуством централног надзорног и саветодавног државног органа за примену закона, који се примењивао у 168 општина у Србији, у случају Закона о имовине у својини Републике Србије (стави тачан назив ! не знам) из 1995. године. То је водило примени (или отсуству примене) датог закона на 168 начина. Последица је да Република Србија ни дан данас не зна коју имовину има у својини. Предложени Закон, по примени и условима, веома личи на претходно поменути закон и неминовно ће последице бити исте, јер се првостепени извршиоци до данас нису функционално променили. Коришћење општинских имовинскоправних органа за процес реституције је рационално, и са гледишта трошкова процеса, и са гледишта документације о одузетој имовини са којом би исти органи морали да располажу (макар и у несређеној форми). Међутим, мора постојати надзорни стручан централни орган који ће онемогућити нарушавање принципа једнаких права из примене истог закона, односно појаву дискриминација на локалним нивоима власти. Такве појаве би битно успориле целокупан процес повраћаја одузете имовине и компромитовале описане позитивне последице реституције. На крају процеса повраћаја имовине,

Република Србија мора да зна са којом имовином, по врсти и обиму, располаже као својим легалном и легитимном имовином.

Члан 46, 47., 48. подробније уређују поступак доношења решења и спроводјења донетих решења.

Чланови 49., 50., 51., 52., и 53. говоре о забрани располагања имовином која је предмет поступка реституције, о привременом увођењу бившег власника у посед, о могућности закључења поравнања, о особођењу од такси и, нарочито о оставинском поступку. У прошлим временима, придржавајући се идеолошких ставова виших судова, првостепени судови нису доносили оставинска решења у односу на подржављењу имовине, тако да је највећи број наследних односа остао нерасправљен. Зато је било потребно увести наследноправне одредбе у овај закон.

Пратеће одредбе

Члан 54. говори о потреби доношења пратећих прописа.

Прелазне и завршне одредбе

Чланом 55. забрањује се, од дана ступања на снагу овога закона, располагање са имовином на којој постоји дужност враћања, све док се имовина не врати бившем власнику. Чланом 56. омогућава се поништај фиктивних послова.

Члан 55. утврђује када је право на повраћај угашено, а члан 56. омогућава да се поступак за повраћај имовине на основу овога закона покрене и у случајевима када је, у прошлости, правосудни или други орган већ правоснажно одлучио о захтеву за реституцијом одузете имовине. Члан 59. оставља Влади Србије да пропише начин утврђивања вредности имовине.

Најзад члан 60. Одређује да ће закон почети да се примењује од 1. Јула 2009 године, односно неколико месеци после предвиђеног ступања на снагу, да би се едуковале и појачале општинске службе које ће спроводити закон у првом степену.

СРЕДСТВА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЗАКОНА

Прикупљање захтева и документације, када је она недоступна физичким лицима из било ког разлога, вршиће надлежни општински органи, што ће за последицу имати минималне трошкове изван регуларних трошкова рада тих органа.

У свим случајевима где се може вратити имовина неће бити никаквих трошкова за буџет.

Коначна процена износа новчаног обештећења моћи ће да се сачини тек по истеку рокова за подношење захтева, прегледа примљених исправа. Узимајући у обзир да ће се имовина доминантно враћати ин натура, те да ће се и друга имовина давати као компензација, реално је да ће евентуална финансијска средства за давање обештећења бити симболична.

За буџет је далеко повољнији начин враћања имовине него исплате накнаде, како је већ објашњено.